SECURITY AS A FUNCTION OF SOCIAL ORGANIZATIONS

MARTA D. KOVACHEVA

ABSTRACT: *The article substantiates the thesis that security is objectively inherent function of social organizations, understood as social systems. At the same time in the implementation of this function the subjective factor has a significant importance in the sense of building cognition about the function and construction of respective structural units. The systematic approach is leading for ensuring security as well as in terms of protective measures and organizational decisions.*

KEYWORDS: *social system, social organization, function, self-preservation, balance, resilience, security.*

DOI: https://doi.org/10.46687/MT22MDK

СИГУРНОСТТА КАТО ФУНКЦИЯ НА СОЦИАЛНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

МАРТА Д. КОВАЧЕВА

АБСТРАКТ: *В статията се обосновава тезата, че сигурността се явява обективно присъща функция на социалните организации, разбирани като социални системи. В същото време в реализацията на тази функция съществено значение има субективният фактор в смисъл осъзнаване на функцията и изграждане на съответните структурни звена. Водещ при гарантиране на сигурността е системният подход както по отношение на мерките за защита, така и по отношение на организационните решения.*

Функции на социалните системи

Въпросът за функциите на социалните системи има важно значение от теоретична и практическа гледна точка.

Според преобладаващото мнение на специалистите те се явяват необходим елемент от всяка социална система и са пряко свързани с нейната работа и управленската дейност. Определенията обаче се характеризират с достатъчно многообразие (напр. задача, компетенция, принцип и др.).

На философско ниво е виждането, че функциите на социалните системи по своята същност са нейни (потенциални) характеристики. Те се явяват необходимост от гледна точка на съществуването и развитието на системата. Заложени са дълбоко в нейната същност. [9, 10]

От друга страна под функция се разбира обособен вид дейност или направление в дейността. Това обособяване възниква в процеса на разделение на труда в самата система.

Функцията се определя и като начин на поведение, присъщ на определен обект и способстващ запазването на обекта или на системата, в която той влиза като елемент. Както се вижда тук функциите се обвързват и с отношенията между различни нива/подсистеми на социалната система.

Разработката на въпроса за функциите на социалните организации в голяма степен се свързва с трудовете на един от създателите на структурния функционализъм Т. Парсънс. Той определя организацията като специфичен социален институт и формулира 4 универсални функции/изисквания, гарантиращи нейното оцеляване:

1. Адаптация: системата трябва да се справя с носещите случаен характер въздействия на външната среда. Тя трябва да се адаптира към външната среда и да се приспособява към своите потребности.
2. Достигане на целите: системата е длъжна да може да определя своите първични цели и да ги достига.
3. Интеграция: системата трябва да координира взаимоотношенията на своите елементи.
4. Латентна функция. Поддържане на образеца. Системата трябва да поддържа и възобновява мотивацията на индивидите и културните образци, които създават и поддържат мотивацията.[1]

В най-общ смисъл като функции на системите се определят ролите, които те играят по отношение на системите от по-висок порядък. Организацията се разглежда като специфична социална система, развиваща се в рамките на по-широка социална система и изпълняваща спрямо нея определени функции. Социалните организации обаче в съответствие със своята специфика изпълняват и присъщи, постоянни, повтарящи се дейности, свързани с функционирането им. Поради това смятаме за оправдано да разгледаме макар и в общи линии функциите на организацията от тази гледна точка – като насочени към обществото и като насочени към функционирането на самата организация.

Обобщавайки, можем да диференцираме две групи функции на социалната организация:

Първа – осигуряват изпълнението на целите и реализация на предназначението на организацията. Свързани са с потребностите на обществото от определени продукти разбирани в най-широкия смисъл като материални и нематериални.

Втора – свързани със самата организация, с нейното функциониране и управление в най-общия смисъл. Осигуряват оцеляване и развитие на организацията чрез адаптация и интеграция. [1, 2, 3]

Сигурността на социалните системи

Системният подход широко се прилага в теорията на сигурността. Съгласно утвърдено виждане в теорията сигурността се възприема като проява на обективна природа на обектите да запазват своята устойчивост при различни влияния. В този смисъл сигурността се явява характеристика на всяка система и се състои в нейната способност да се съхрани при промяна на средата, условията и обстоятелствата, от които зависи; с най-малък разход на ресурси да осъществява заложените в нея закономерности и цели. [2]

Сигурността като функция се извлича от един от общите закони на социалните системи – *Закона за самосъхранението (самозапазването).*

Според широко приетата формулировка на закона всяка система се стреми да се запази като цялостно, устойчиво функциониращо образувание в условията на въздействието на различни фактори на външната и вътрешната среда чрез икономично изразходване на всички свои ресурси и потенциал. [11, 12, 13]

Този закон се обуславя от обстоятелството, че социалните организации като системи функционират в сложни условия, които пораждат различни въздействия и отношения – положителни, неутрални и отрицателни (враждебни). Действието на закона предполага, че

[1] Цит. по Организация как социальная система, Раздел II. Структура и функционирование организаций, https://studizba.com/lectures/92-sociologiya/1303-sociologiya-organizaciy/24258-organizaciya-kak-socialnaya-sistema.html, достъп 25.11.2021.

[2] Проданов, В. Вътрешната сигурност и националната държава, Сп. Военен журнал, 1995, №2, с.9.

вътрешния потенциал (ресурс) и външния потенциал на организацията в различни области (икономика, политика, финанси и др.), които способстват нейното развитие, трябва да надвишават съответния вътрешен и външен потенциал, който се стреми да ликвидира организацията или да й нанесе чувствителни вреди[3].

Механизмът на проява на Закона за самосъхранението се характеризира с категориите оцеляване, равновесие и устойчивост.

За оцеляване системата/организацията използва вътрешни ресурси и потенциал в противовес на външното и вътрешното разрушително действие/въздействие. На базата на сравнението между двете се създава символична математическа интерпретация на закона:

(С – Р) >1, където:

С – потенциал (ресурс), способстващ самосъхранението и развитието;

Р – потенциал, способстващ разрушението.[4]

Оцеляването като основна категория се свързва с възможността на системата да съществува колкото се може по-дълго време при всички условия. Означава да се осигури такова ниво на всички жизнени показатели, които гарантират продължаване на функционирането на системата. Понятието се използва и като основен критерий за ефективността на функциониране на организацията в дългосрочна перспектива.[5]

Стремежът към оцеляване е свързан с принципа на равновесие. Върху социалните системи в процеса на тяхното функциониране непрекъснато въздействие оказват факторите на външната среда, които могат да бъдат положителни или отрицателни. Нежеланите последствия от това въздействие пораждат отклонение на структурните и функционалните параметри на елементите на системата. Това предизвиква нарушаване на равновесието на ресурсите и силите в системата, което от своя страна води до снижение на активността и възможно разрушаване на системата.

Социалните организации като социални системи се стремят към възстановяване на равновесието. Идеално равновесие обаче рядко се постига. По-скоро системите се намират в състояние на подвижно и динамично равновесие. [14, 15, 16]

С оцеляването и равновесието на системата в условията на въздействие на средата е свързан и следващият принцип на закона – принципът на устойчивост. Под устойчивост в този контекст се разбира способността на системата да съществува през продължителен срок от време в състояние, близко до равновесното, стабилното състояние. [6]

Способността на системата да запазва устойчивостта на структурата и функциите при негативни въздействия не е безгранична. За всяка система съществува област на устойчивост/област на допустими състояния.[7] Излизането от тези граници води до нарушаване на функциите на системата и възможно – към разрушаване.

Теорията на организацията в този контекст борави с два типа равновесие:

- устойчиво равновесие – отрицателните въздействия не превишават определени прагови значения; организацията е достатъчно бързо се приспособява към новите условия и се връща към устойчиво състояние;

[3] Смирнов, Э., Теория организации, Москва, Изд. Инфра – М, 2008, с.109.

[4] Устинов, А., Селезнев,В., Теория организации, Москва, Московский государственный университет экономики, статистики и информатики, 2006, с. 40-41, https://www.studmed.ru/ustinov-an-seleznev-va-teoriya-organizacii_886c4a96bf9.html, достъп 01.06. 2022.

[5] Лапшин, В., Ямашкин,Ю., Теория организации, Саранск, 2009, с. 72, https://www.ektu.kz, достъп 01.06. 2022.

[6] Устинов, А., Селезнев, В., Цит.съч., с.42.

[7] Лапшин, В., Ямашкин, Ю., Цит. съч., с. 72.

- неустойчиво равновесие – организацията губи устойчивост даже при незначителни негативни въздействия.[8]

Освен това абсолютизацията на стабилността и устойчивостта на социалните системи може да доведе до застой и да постави под въпрос функционирането им. Поради това при описанието на механизма за реализация на закона за самосъхранението се използва и категорията динамично равновесие, при което може да се наблюдава изменение в структурата на организацията под въздействие на външни и вътрешни фактори.[9]

Адаптацията на организацията като условие за нейното оцеляване се реализира в две форми: ръст и развитие, на които няма да се спираме подробно.

Тези положения насочват към разбирането за сигурността като елемент на системата (системен елемент), който се оформя при отчитане на въздействието върху системата на външните и вътрешните фактори. Той е пряко свързан с функционирането и развитието на системата и достигането на заложените цели. Следователно, можем да разглеждаме гарантирането на сигурността като обособена дейност, свойствена на всяка система и подсистема, т.е. като обща функция на системите. Разбира се, според нивото и свойствата на подсистемите съдържанието на функцията ще се променя. От гледна точка на отношенията система – среда функцията по гарантиране на сигурността ще има външен или вътрешен характер. В най-общ смисъл спрямо обществото като социална система можем да говорим за гарантиране на сигурността в различни сфери на обществената дейност – политическа, икономическа, социална, информационна и пр. [5, 6]

Важна за разбиране за разбиране на функцията като елемент на социалната система е релацията: система – цел – задачи – функции – структура.

В този смисъл може да си твърди, че ако няма обособено действие, няма и реализация на функция. От своя страна, ако липсва реализираща се функция, не би трябвало да има структурно подразделение в организацията.

Тази природа на функциите на социалните системи дава основание да се твърди за наличието в зависимост от отношението на субекта на управление на т. нар. латентна функция. Това е функция, която обективно съществува като елемент на социалната система, но не е възприета от субекта на управление и в частност може да се реализира без негово участие.[10]

По-нататък прилагаме аргументираната по-горе детерминация: система-цели-задачи-функции-структурно звено. Реализацията на функцията по гарантиране на сигурността предполага създаване на съответните структурни звена на национално ниво/на ниво общество като цяло – създаване на система за сигурност. Тя представлява съвкупност от всички елементи на социалната система, свързани с реализацията на функцията „сигурност“.

Тези общи постановки придобиват съответните особености при прехода към конкретните социални организации.

Въпреки че гарантирането на сигурността се явява обща функция на всяка социална система, тя може да има латентен характер. Както посочихме по-горе подобна характеристика на функцията, приложимо към конкретна организация, се формира най-малко поради две причини:

[8] Рогожин С. В., Рогожина Т.В.,Теория организации.,Москва, Издательство «Экзамен», 2002,с. 91-92.
[9] Лафта, Д., Тероия организации, Москва, Издательство „Проспект“, 2006, с.176.
[10] За латентните функции вж. по подробно: Костюченко, Н. И., Понятие функции социальных систем и теории управления – административно-правовой аспект, https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-funktsii-sotsialnyh-sistem-i-problemy-teorii-upravleniya-administrativno-pravovoy-aspekt, достъп 29.05. 2022.

- неосъзнаване в достатъчна степен необходимостта от реализация на подобна функция, респ. отсъствие на съответното организационно звено и обособено действие;
- минимизиране на функцията поради неголемия размер на организацията.

Осъзнаването на сигурността като функция на всяка социална организация води до:

- изграждане на съответното звено в организацията с неговите специфични задачи;
- внедряване на съответния инструментариум за работа на подобни структури.

Този инструментариум предполага мерки, различни от тези, които са свързани с целевата функция (мисията) на организацията. Можем да групираме тези мерки в две групи:

информационно-аналитични;

- собствено защитни мерки, обслужващи съгласно закона за самосъхранението запазването на идентичността, целостта, структурната и функционалната устойчивост на организацията.

Първата група мерки надхвърля анализа на средата в смисъл на пазарна конюнктура и включва съгласно теорията на сигурността рисковете и заплахите за самата организация.

Втората група предполага реакция и наред с конвенционалните подходи като подбор на персонала, защита на материалните и информационните ресурси включва и такива, които в съвременното разбиране се определят като конкурентно разузнаване в достатъчно широк съдържателен периметър.

В частност те включват:

- управление на рисковете, влошаващи общите параметри на функциониране на организацията;
- отговор на заплахите, разбирани като намерения и действия на други субекти, с които организацията поддържа различни по характер отношения, вкл. противопоставяне и враждебност.

Водещ при реализация на функцията „сигурност“ е комплексният, системният подход. От една съответното структурно звено се изгражда като система – подсистема в рамките на социалната организация. От друга, гарантирането на сигурността е непрекъснат процес на реакция на рисковете и заплахите и усъвършенстване на системата за сигурност на организацията.

Изводи

Сигурността се явява функция на всяка социална организация. Пряко свързана е със Закона за самосъхранение на социалните системи.

Въпреки че тази функция е обективно присъща, субективният фактор има съществена роля в смисъл осъзнаване на функцията и изграждане на съответните структурни звена.

Водещ при гарантиране на сигурността е системният подход както по отношение на мерките за защита, така и по отношение на организационните решения. [4, 7, 8]

ЛИТЕРАТУРА:

[1] Панов, Т.,Панова, М., Теория на организацияна, С., 2005.

[2] Проданов, В. Вътрешната сигурност и националната държава, Сп. Военен журнал, 1995, №2.

[3] Костюченко, Н. И., Понятие функции социальных систем и теории управления – административно-правовой аспект, https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-funktsii-sotsialnyh-sistem-i-problemy-teorii-upravleniya-administrativno-pravovoy-aspektц.

[4] Лапшин, В., Ямашкин, Ю., Теория организации, Саранск, 2009, https://www.ektu.kz.

[5] Лафта, Д., Тероия организации, Москва, Издательство „Проспект“, 2006.

[6] Рогожин С. В., Рогожина Т.В.,Теория организации., Москва, Издательство «Экзамен», 2002.

[7] Смирнов, Э., Теория организации, Москва, Изд. Инфра – М, 2008.

[8] Устинов, А., Селезнев,В., Теория организации, Москва, Московский государственный университет экономики, статистики и информатики, 2006, https://www.studmed.ru/ustinov-an-seleznev-va-teoriya-organizacii_886c4a96bf9.html.

[9] Хайнова С. Приемната грижа в България, В: Годишник на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“, т. XXIIID, 35 години Педагогически факултет, Велико Търново, Издателство „Фабер“, 2019.

[10] Хайнова С. Видове социални услуги, В: Сборник научни трудове на студенти и докторанти от педагогически факултет, с. 138-145, Изд. УИ „Епископ Константин Преславски“, 2019.

[11] Методиева Ц., Хайнова С. Мониторинг на заплахите за миграционната сигурност на региона/общината. Annual of Konstantin Preslavski University of Shumen, Vol. XI E, Faculty of technical sciences, 2021.

[12] Методиева, Ц. "Традиционни VS. Не-традиционни заплахи", Годишната университетска научна конференция, 14-15 юни 2018 г., гр. Велико Търново, с.147-154, ISSN:1314-1937

[13] Metodieva, Ts., Analysis of strategic documents and regulations in the field of immigrant integration SocioBrains, Issue.91, Publ.: Veselina Nikolaeva Ilieva, March, 2022, pp. 1-10, ISSN: 2367-5721

[14] Христов, Х., Изучаване на социалната организация – елемент от организацията на противодействието на посегателства срещу фирмената сигурност, Annual of Konstantin Preslavsky University of Shumen, Shumen, Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, ISSN 1311-834X, Vol. IV E, 2014

[15] Христов, Х., Подходи за дефиниране и оценка на ценностите и активите за защита на социалната организация, Сборник научни трудове от Научна сесия 2014, НВУ „В. Левски“, Факултет „Артилерия, ПВО и КИС”, 23-24.10.2014 г., ISSN 1314-1953

[16] Христов, Х., Организация и управление на оперативното противодействие на нерегламентиран достъп до чувствителна информация в социалната организация, Сборник научни трудове от научна конференция „Защита на информацията –състояние и перспективи”, проведена в НВУ „В. Левски” – Факултет „Артилерия, ПВО и КИС” на 07-08.06.2012 г., ISBN 978-954-9681-49-9